

Концепції запровадження відсоткової філантропії в Україні

Відсоткова філантропія – це механізм фінансової підтримки неприбуткових організацій, що полягає в наданні громадянам права на власний розсуд розпоряджатися на користь обраних ними неприбуткових організацій, законодавчо визначеним відсотком сплаченого громадянами податку з доходу.

Суть відсоткової філантропії полягає в тому, що платник податку на доходи фізичних осіб (ПДФО) має право переадресувати певний, встановлений законом, відсоток свого податку, уже сплаченого до відповідного бюджету, на суспільні потреби – безпосередньо до організації, яка займається вирішенням суспільної проблеми. Таким чином, громадяни беруть участь у адмініструванні частини свого податку замість державних структур, впливаючи на прийняття рішень у державі та управління державою. Суспільні потреби та отримувачі такого відсотку в кожній країні визначені законом згідно з існуючими пріоритетами, доцільністю та сформованою системою суспільно-корисних інституцій.

Даний механізм надання коштів не є основним джерелом фінансування таких інституцій, однак він є досить ефективним засобом залучення широких верств суспільної підтримки розвитку громадянського суспільства та формування громадянської відповідальності.

Досвід зарубіжних країн (Угорщини, Словаччини, Литви, Польщі, Румунії, Італії¹ та ін.) показує велику кількість переваг від запровадження такого механізму, оскільки шляхом такого виду “благодійності” громадяни не тільки долучаються до фінансової підтримки відповідних бенефіціарів, а і безпосередньо впливають на те, що відбувається навколо них у їхніх містах/селищах/місцях проживання (до речі, громадяни в країнах із запровадженим інструментом відсоткової філантропії роблячи відповідну відмітку на користь неурядових організацій у відповідних податкових документах часто називають це пожертвами і вважають свої дії благодійністю).

Країни-учасниці відсоткової філантропії запровадили різні системи її реалізації². В оригінальній італійській моделі *otto per mille* бенефіціарами є церкви. Пізніше Італія використовувала ту саму модель на користь інших організацій, таких як некомерційні організації та політичні партії. В інших країнах бенефіціарами можуть бути неурядові організації чи інші види громадських організацій, церкви та політичні партії.

Досвід іноземних країн:

№	Країна	Рік впровадження	Розмір %	Види організацій	Хто приймає рішення	Яким чином реалізується
1.	Угорщина	1996	1%	Громадські неприбуткові організації, церкви та advanced (“earmarked”) budgetary purposes	Фізичні особи — платники ПДФО	За наслідками року при подачі річних декларацій, самостійно або через роботодавців
2.	Словаччина	2002	1%	Неприбуткові організації, які реєструються нотаріусами як одержувачі	Фізичні особи — платники ПДФО	За наслідками року, обмеження 20 кронами
3.	Литва	2004	2%	Всі неприбуткові організації: як недержавні, так і бюджетні (школи, лікарні, т.д.)	Фізичні особи-резиденти, а також іноземці, з доходами з походженням з Литви, що підлягають оподаткуванню ПДФО	За наслідками року, фізичні особи, які не потребують повернення податків

¹ Assessment of the Impact of the Percentage Tax Designations: Past, Present, Future. Edited by Boris Strečanský and Marianna Török, ERSTE Foundation and Centrum pre filantropiu n.o. Vienna, September 2016.

² Explaining Percentage Philanthropy: Legal Nature, Rationales, Impacts. Nilda Bullain, ICNL.

4.	Польща	2004	1%	Організації зі статусом суспільно-корисних (крім державних, політичних та спортивних)	Фізичні особи — платники ПДФО + ФОП (з 2006 року)	Протягом року з подальшим звітуванням до податкової інспекції і поверненням сум податку
5.	Італія	1985	різні %:	В Італії в рамках декларації про доходи діють три подібні процентні системи: 8 євро на тисячу євро податку на дохід, тобто 8/1000 євро для державних та деяких релігійних організацій; 5 євро на тисячу євро податку на дохід, тобто 5/1000 для некомерційних організацій; і 2 євро на тисячу євро податку, тобто 2/1000 євро для організацій, які працюють у сфері підтримки та розвитку культурної спадщини (для останніх потрібно існувати не менше 5 років для отримання %).	Фізичні особи — платники ПДФО	Можливість для платників звичних прямих податків сплачувати частину суми податку не до бюджету, а на рахунок церковних громад, державних установ або організацій громадянського суспільства.
6.	Румунія	2003	2%	Громадські неприбуткові організації, церкви	Фізичні особи — платники ПДФО	за наслідками року при подачі річних декларацій, самостійно або через роботодавців

Україна на шляху запровадження відсоткової філантропії

В Україні вже з 2009 року ведеться робота над створенням законопроекту щодо запровадження відсоткової філантропії.

Наразі спостерігається ситуація, що краудфандинг в Україні не часто є безпечним (наприклад розповсюджене шахрайство із зборами коштів у бокси або на картку) на протигагу безпечності благодійності через відсоткову філантропію, коли кошти громадян спрямовуються тим чи іншим чином перевіреним організаціям. В свою чергу, благодійність розглядається як краудфандинг і після подій 2014 року кількість коштів, які українці дають на благодійність зростає, однак у відсотковому співвідношенні до цих пір є недостатньою³. До того ж, маємо низький рівень залученості українців до громадської діяльності - 7,5% громадян⁴ (однак, 42% громадян за попереднім опитуванням⁵ готові віддавати частину своїх податків на діяльність громадських організацій).

Чим може слугувати інструмент відсоткової філантропії для України?

Перш за все, більше **фінансових можливостей** буде у відповідних інституцій: громадських організацій, благодійних фондів, інших визначених організацій для своєї діяльності у рамках покращення життя громадянського суспільства в тих чи інших сферах. *По-друге*, такий інструмент сприятиме **податковій просвіті** українців, оскільки вони розумітимуть куди і на що йдуть їхні податки, скільки коштів вони витрачають на своє життя і як ними розпоряджаються - це в цілому може позитивно впливати на фінансову освіченість українців. *По-третє*, якщо інструмент буде запроваджений через електронний кабінет платника податків, це сприятиме поширенню користуванням українцями **електронним кабінетом** платника податків і позитивно впливатиме на **популяризацію електронного урядування** в Україні. В підсумку, такий інструмент **консолідуватиме суспільство, підвищуючи довіру** громадян до неприбуткових організацій, у тому числі і **активізуючи формат благодійності серед населення**.

³ CAF World Giving Index. 10th edition. October, 2019. Режим доступу: www.cafonline.org

⁴ Громадянське суспільство України: політика сприяння та залучення, виклики та трансформації. Аналітична доповідь. НІСД. Київ, 2019.

⁵ Громадянське суспільство в Україні: виклики і завдання. Дослідження. Фонд «Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучеріва спільно з соціологічною службою Центру Разумкова. Київ, 2018.

Для впровадження відсоткової філантропії необхідно визначитись із наступними питаннями:

1. Бенефіціари (організації - отримувачі відсотка): хто ними може бути, які організаційно-правові форми інституцій.
2. Розмір відсотку.
3. Як громадянин може спрямувати відсоток сплаченого податку неприбутковій організації.
4. Які дії має зробити організація, щоб отримувати кошти.
5. Інформаційна політика для громадян щодо механізму користування цим інструментом.

1. Бенефіціари.

Ми вважаємо, що в Україні відсоткову філантропію слід поширити на громадські організації створені згідно Закону України "Про громадські об'єднання"⁶, а також благодійні фонди утворені згідно Закону України "Про благодійну діяльність та благодійні організації"⁷, які мають статус неприбуткових. Додатково висловлювалися ідеї також про можливість поширення цього механізму на політичні партії.

2. Визначення розміру самого відсотка. На нашу думку, оптимальним для України є встановлення відсоткової філантропії у розмірі 2% від сплаченого ПДФО за прикладом Литви та Румунії.

3. Як громадянин може спрямувати відсоток сплаченого податку неприбутковій організації.

Найбільш оптимальний варіантом є використання електронного кабінету платника податків. Громадянин у своєму електронному кабінеті відмічає організацію, а держава автоматично перераховує відсоток податку 1 раз на квартал або 1 раз на рік.

Було б бажано створити можливість, щоб організація могла на своєму сайті встановити електронний модуль, в якому громадянин почне оформлення відсоткової філантропії, а пізніше буде спрямований у електронний кабінет платника для завершення.

Прив'язування механізму відсоткової філантропії до подачі річної податкової декларації не є бажаним, оскільки суттєво зменшуватиме кількість громадян, які скористаються цією можливістю.

4. Які дії має зробити організація, щоб отримувати кошти.

Важливим питанням є, які дії має зробити організація до та після отримання коштів. Ці питання потребують детальнішого обговорення і пошуку консенсусу і включають питання можливих вимог до організацій та звітності і прозорості. Важливо щоб обмеження не були надмірними, а звітність не була каральною.

5. Інформаційна політика для громадян щодо механізму користування цим інструментом.

З метою інформування та популяризації нового механізму необхідно буде розробити та запустити спільну комунікаційну та PR кампанію держави, громадських організацій та благодійних фондів, як на національному рівні так і локальному. Важливо інформувати громадян та організації про те навщо цей механізм та яким чином він працюватиме.

*Підготували Тарас Шевченко, Валерія Дідик,
Центр демократії та верховенства права,
січень 2020*

⁶ Закон України "Про громадські об'єднання" від 11.03.2012, редакція від 22.07.2018

⁷ Закон України "Про благодійну діяльність та благодійні організації" від 05.07.2012, редакція від 06.11.2016